

U partyzánů

Při jedné z toulek ulicemi Ružomberoku jsem se dostal do rukou gardistů, kteří mě převezli do Žiliny. Gardisté se mě pak pokusili zařadit k transportu starých lidí, který mířil na východ. Lidé čekající na transport postávali v dlouhých řadách. Neuniklo mi, že kolem mě nejsou žádné děti v mém věku a že jsem mezi všemi nejmladší. Podařilo se mi prodrat se na konec řady a nastoupit tak až do posledního vagónu vlaku, ve kterém se stejně jako ve všech ostatních tísnilo na sedmdesát lidí. Všiml jsem si dřevěných stěn vagónu a rozpadající se podlahy. Postavil jsem se vedle prohnilých prken, a jakmile se vlak rozjel, začal jsem je rozebírat, abych si vytvořil malý únikový otvor. Lidé namačkaní ve vagónu na mě začali křičet, abych ihned přestal, jinak všem přivodím smrt. Já jsem jim však nevěnoval pozornost a pokračoval jsem. Vynaložil jsem velké úsilí, abych odstranil tři prkna a vytvořil tak úzký otvor. Na křižovatce u Jablunkova, na pomezí Slovenska, protektorátu a Polska, projížděl vlak tunelem. Když vlak zpomalil, proklouzl jsem otvorem v podlaze ven z vagónu. Chytil jsem se pevně nápravy u kol vlaku, když v tom mi proběhla hlavou otázka, zda zemřu, nebo se zachráním. Pustil jsem se z vagónu na koleje. Nevnímal jsem bolest. Teprve až se vlak vzdálil natolik, že vagóny již nebyly na dohled, troufl jsem si postavit se na nohy. Rychle jsem strhl žlutou hvězdu z košile a rozhlédl se kolem. Měl jsem pocit, že jsem byl zachráněn z pekla. Hlavou se mi rychle honily myšlenky. Co dělat? Kam jít? Na koho se obrátit? Bylo mi jasné, že směrem k Polsku se nevydám, tam směřoval vlak. Obrovskou rychlostí jsem běžel k okolním horám. Často dodávám, že kdyby mi tehdy někdo měřil rychlost, jistě bych vyhrál medaili. Myslím, že jsem běžel asi čtyři hodiny. Strach mě hnál a já jsem ani na okamžik nezastavil. Běžel jsem, kam mě vítr nesl, až jsem narazil na staršího muže, pastevence se

stádem krav a koz po boku. Vnitřní intuice mi napovídala, že se jej nemusím bát, a tak jsem k němu přistoupil. Pochopil jsem, že během léta pásal svá stáda vysoko v horách a s chladným podzimem a mrazivou zimou sestupoval dolů do vesnice v údolí. Bača souhlasil a přijal mě k sobě bez zbytečných otázek a podmínek. Nabyl dojmu, že jsem zlobivý chlapec, který utekl ze školy nebo od rodičů. Ani jeden z nás se na nic neptal. Ihned mě vzal pod ochranu. Učil mě, jak připravit různé druhy sýra, máslo a další mléčné výrobky. Pobyl jsem s ním vysoko v horách tak měsíc, dva. Když pak nastala zima a pastevec začal plánovat sestup do vesnice, nabídl mi, abych šel s ním. Musel jsem odmítnout, věděl jsem, že vesnice pro mě představuje velké nebezpečí. „Co bys řekl lidem ve vesnici? Že se ti v horách narodil syn?“ odpověděl jsem mu. Věděl jsem, že by mě ihned chytili. Kam jít, kam se obrátit? V hlavě mi bleskla myšlenka. Vrátil se tam, odkud mě odvedli. Domníval jsem se, že se nevrátí, aby mě hledali. Rozhodl jsem se tedy vrátit do Ružomberoku.

K domu Rothových jsem se bál přiblížit. Navíc jsem usoudil, že už se v něm jistě dávno nezdržují. Nohy mě nesly k nádraží. Zastavil jsem na nástupišti a zkoumal okolí. Zahlédl jsem jednoho staršího cestujícího v nesnázích. Pán právě vystupoval z vlaku a požádal mě o pomoc se zavazadly. Za odměnu mi dal pět korun. Vlaky jezdily jeden za druhým a z každého vlaku vystupovali starší lidé a ženy, kteří s obtížemi nesli svá zavazadla, a právě těm jsem nabízel své služby. Každý z nich mi dal nějaký obnos a peníze se pomalu začaly hromadit. Za vydělané peníze jsem si koupil malý dřevěný vozíček, kam jsem mohl naložit více zavazadel najednou. Peníze přibývaly a já si založil malý byznys. Přes den jsem pracoval na nádraží a večer jsem si našel skryš ve stodole v jedné z přilehlých vesnic. Opatřil jsem si peřinu, kterou jsem pak položil na seno a přichystal si tak měkkou a teplou postel. Každou noc jsem vyčerpáním padl na improvizované lože a usnul hlubokým nerušeným spánkem.

Dny se zkracovaly, noci prodlužovaly. Blížila se zima. Byznys na nádraží už nešel tak dobře a navíc mě vyčerpával. Opět se ke mně donesly zprávy o akcích partyzánů v horách. Zaslechl jsem však pouhé útržky. Prah jsem po tom připojit se k partyzánům, netušil jsem ale, jak na to. Rozhodl jsem se vsadit na jedinou minci. Neměl jsem už co ztratit. Vzpomněl jsem si na lékaře, který v minulosti pečoval o Adolfa Rotha. Přestože jsem věděl, že patří ke gardistům, něco mi říkalo, že by mi mohl trochu pomoci a že mě nepředá do rukou fašistů. Sázal jsem na naše předešlé relativně dobré vztahy a doufal, že mě neudá. Pomalu jsem se přikradl k jeho domu, jehož druhá strana sloužila jako ordinace, kde přijímal pacienty. Dveře do domu byly překvapivě otevřené. Nechápal jsem, co se děje. Opatrně jsem zatlačil na dveře a vstoupil dovnitř. Uvnitř nikdo nebyl. Vyšel jsem ven a obešel jsem budovu směrem k ordinaci. Uviděl jsem něco, co mě vyděsilo. Skříňka s léky byla odsunutá a za ní seděl lékař se sluchátky na uších. Pomyslel jsem si, že lékaře, bývalého důstojníka československé armády, nechali na místě, aby sloužil jako zvěd. Hrozně se polekal a zíral na mě, jako by uviděl ducha. I já sám jsem sebou leknutím trhnul. Sundal si sluchátka a začal se vyptávat na mé záměry a na to, co se se mnou dělo a jak se mi podařilo vrátit. Nakonec dodal: „Zůstaneš se mnou.“

Nesouhlasil jsem. „Jaká je tvoje představa?“ zeptal se mě v průběhu hovoru. „Chci k partyzánům!“ odpověděl jsem odhodlaně. Lékař se mě pokoušel odradit. Přislíbil, že mě pošle do jedné vesnice, kde měl známé a přátele, kteří se o mě měli postarat. Vší silou jsem odporoval. Neměl jsem žádný zájem zůstat nečinně sedět v nějaké vesnici. Lékař nakonec rezignoval a rozhodl se, že mi pomůže. Prozradil mi heslo a poslal mě do oblasti v horách, kde se v bunkrech skrývali partyzáni, přibližně tři dny cesty od Ružomberoku. Přibalil mi pár sendvičů a já se vydal na cestu. Dle instrukcí lékaře jsem pokračoval směrem k Tatrám. Šplhal jsem se nahoru do hor, když tu se přede mnou objevil voják a zastavil mě. Na vyzvání jsem mu

řekl heslo, a rázem se mi otevřela cesta. Voják mě vzal na velitelství partyzánů a představil mě místnímu veliteli. Z nějakého důvodu jsem se mu zalíbil a vzal mě pod svou ochranu. Ihned jsem začal s výcvikem. Přestože se zdálo, že o mně mají dost informací, rozhodli se mě podrobit zkoušce. Nebál jsem se. Konečně jsem dosáhl svého.

Během prověřování vyšlo najevo, že ovládám němčinu, která byla v zásadě mým mateřským jazykem. A tak mě hned následující den ve školní uniformě místní školy poslali do vesnice, abych zjistil co nejvíce informací o německé tankové jednotce, která se usídlila ve vesnici. Malá špionážní mise. Neměl jsem ani zbraň ani žádné jiné vybavení. Sestoupil jsem do vesnice a před očima se mi objevil tábor německé armády, u jehož brány postával strážce. Ve vši nevinnosti jsem se přiblížil k bráně a pustil jsem se s ním do hovoru lámanou němčinou, abych nevzbudil podezření. Vcelku podrobně mi vyprávěl o své jednotce a počtu tanků. Vše, co jsem zjistil, ještě znásobilo mé nadšení a voják tak přidal další zásadní informace a data. Po chvíli jsme se rozloučili a já jsem zamířil zpět do hor, abych se s velitelem podělil o všechny zjištěné detaily. Velitel byl samozřejmě o jednotce již dávno dobře informován, ale přesto byl překvapen, kolik se mi toho podařilo vyzvědět. Byla to zkouška a já jsem ji úspěšně zvládl. To jsem se však dověděl až mnohem později. Velitel byl se mnou velmi spokojen a udělal ze mne svého osobního kurýra. Stal se ze mě partyzánský voják. Prováděl všechny mise přesně tak, jak se ode mne žádalo.

Nicméně ani zde hluboko v lesích jsem se nevyhnul nesnášenlivosti vůči svému původu. Velitelem mého oddílu byl Ukrajinec, antisemita tělem i duší, který mě, slušně řečeno, neměl ani trochu v oblibě. Záměrně mě posílal na komplikované a nebezpečné mise. K jeho nelibosti jsem se ale vždy v pořádku vrátil. Pokaždé, když mě zahlédl, počastoval mě šťavnatými narážkami na mé židovské kořeny. Naše jednotka čítala okolo stovky lidí, většinu z nich tvořili Slováci, zbytek malá skupinka

Čechů, několik Francouzů, Ukrajinců a dva Židé. Dalo by se říct taková všehochuť.

Zanedlouho mne čekala další zkouška statečnosti – měl jsem zjistit informace o umístění těžkých kulometů gardistů, kteří nám stáli v cestě při jednom z pochodů. Běžel jsem hornatým terénem k zákopu, kde seděli dva naši vojáci. Volal jsem na ně jmény, ale nedostalo se mi žádné odpovědi. Když jsem se dostal až přímo k nim, byli oba na svých pozicích, a já stále nechápal, proč mi neodpovídají. Dotkl jsem se jednoho z nich, nehýbal se. Teprve pak jsem si všiml, že jsou oba mrtví, střela je zasáhla přímo do hlavy. Rozhodl jsem se pokračovat v akci na vlastní pěst. Zbrani, kterou jeden z nich ještě stále svíral v ruce, sice chyběla jedna část, ale přesto byla funkční. Vystřelil jsem na cíl a vzápětí jsem omdlel. Zpětný ráz zbraně mě vážně zranil. Rozdrtil mi čelist. Přibližně po půl hodině jsem se probral. Spatřil jsem velitele, jak se nade mnou sklání, ústa jsem měl plná krve. Zranění provázely silné bolesti. Potěšilo mě ale, že mise nakonec dopadla dobře, kulometry byly zničeny a já za tuto akci později dostal Československý válečný kříž.

Další operace, do které jsem se zapojil, byla na středním Slovensku. Potýkali jsme se s kritickým nedostatkem munice. Velitel si vzpomněl na jeden muniční sklad. Vybral dvanáct lidí, mě mezi nimi, a společně jsme se vydali pro tolik potřebnou municí. Celé hodiny jsme následovali velitele, který jako jediný znal cestu. Jaké ale bylo naše zklamání, když jsme na místě zjistili, že nás někdo předběhl a sklad objevil. Ke vstupu vedly stopy po pásech a uvnitř byl zcela prázdný. Velitel však neztrácel hlavu a s humorem sobě vlastním nám položil rétorickou otázku: „Šli jsme takovou dálku zbytečně, nebo se pokusíme z této situace něco vytěžit?“

Pochopili jsme a jeho nápad přijali s nadšením. Rozprostřeli jsme se po celé šířce cesty do Prievidze. Strmá a vlnitá cesta přímo vybízela k přepadení ze zálohy. Věděli jsme, že cestou projíždějí jednotky Němců i gardistů, a samozřejmě jsme chtěli získat kořist. Rozdělili jsme se na dvě skupiny, jedna na pravé,

druhá na levé straně cesty. Zatímco jsme se skryli v křoví, velitel vystoupil o něco výše, aby měl přehled nad terénem a mohl nám dát pokyn k akci. Pět z nás, já mezi nimi, zasedlo téměř na okraji cesty. Vybavení kulometry, v každém 71 kulek, jsme se dohodli, kdo bude střílet, když se vozidlo objeví zprava, a kdo v případě, že přijede zleva. Přepadení bylo dobře naplánované a přesně načasované. Z dálky jsme zaslechli hluk blížících se nákladních aut. Prozatím jsme netušili, komu vozidla patří. Teprve později vyšlo najevo, že se německé velitelství stěhovalo do nového působiště. Přiblížily se dva nákladní vozy s německými vojáky, doprovázené ochranným konvojem. Byli jsme připraveni k útoku. Napětí by se dalo krájet, když se k nám přiblížila první vozidla. Pomalu stoupala cestou vzhůru. Využili jsme momentu překvapení a spustili palbu. Němci neměli šanci. Řidiče jsme smrtelně zranili. Doprovodná vozidla byla ještě daleko, a tak jsme naskákali dovnitř a vzali vše, co se nám hodilo. Zbraně, mapy, kompas (jeden jsem si nechal jako suvenýr). Za pár vteřin nám velitel pokynul, abychom auta opustili a dali se na útěk. Když přijela další vozidla konvoje,

byli jsme už hluboko v lesích. Horský terén jsme znali jako své boty, každou rokli, každou prohlubeň. Několik příštích hodin jsme se toulali hustým lesem, až jsme dorazili k myslivně. Uposlechli jsme velitelova rozkazu a zůstali na místě přes noc. Uvnitř bylo teplo a útulně. Usnuli jsme a probudilo nás až první ranní světlo. Z dálky k nám doléhaly hlasy pátrajících vojáků. Naštěstí s sebou neměli psy a nedopadli nás. Za tuto akci mi bylo uděleno vyznamenání za statečnost.